

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๐

๑. อะไร ชื่อว่า อักขระ ๑ อักขระที่ใช้ในบาลีภาษามีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ในคำว่า "เตนาคู
 ฎมาร น อากมฺ" นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุ หรือ ลหุ ๑
๒. อากมฺ กับ สญฺโณโค ในพยัญชนะสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๑ อหฺมฺปนตฺ, กโรมิจฺจาห
 เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและ ต่ออย่างไร ๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้ ๑
  - ก. นามนาม กับ คุณนาม ต่างกันอย่างไร ๑
  - ข. นามศัพท์ จัดเป็นลึงค์อะไรได้บ้าง ๑
  - ค. กิ ศัพท์ จัดเป็นศัพท์นามชนิดไหน เป็นได้กี่ลึงค์ ๑
  - ฌ. อุปสัค นั้น ใช้อย่างไร ๑ จงยกอุทาหรณ์มาดู ๑
  - ง. ภณ เป็นคำสำหรับเรียกใคร ๑
๔. อากมฺในอาชยาด มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ นิยมลงในที่เช่นไร ๑ อทฺทส, อุปฺพชฺชเรประกอบด้วย
 เครื่องปรุงอะไรบ้าง ๑
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
  - ก. กรณสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ๑ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาดู ๑
  - ข. ปาณาติปาตี (ปุกฺคโล), อุกฺขจฺานํ (วิริย) ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร
 จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
  - ค. นิทฺธนฺโต, อุพฺพิชฺช สำเร็จรูปมาจากอะไร ๑
๖. อะไรชื่อว่า ตปฺปฺริสสมาส ๑ ตปฺปฺริสสมาส กับ อหฺยยิภาวสมาส ต่างกันอย่างไร ๑ อุปนิตวโย
 (ชโน), กรุณาเวคสมุสฺสาหิตมานโส (สตฺถา) แปลว่าอะไร เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์
 มาตามลำดับ ๑
๗. อี ปัจจัย ในตสฺสตีตฺตฺทิตฺ กับ ปุรณตฺทิตฺ มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ๑ อาธิปจฺจํ, ปัสฺสุกลิโก
 (เถโร), เวรฺโร (ชนา) ลงปัจจัยอะไร ในตฺทิตฺไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เจलय ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. เลียงกิติ ตัวหนังสือกิติ ชื่อว่าอักษร ๖ อักษรที่ใช้ในภาษาบาลี มี ๔๑ ตัว ๖ คือ อ อา อี อี้ อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อ สระ ๖

ก ข ค ฉ ง

จ ฉ ช ฌ ญ

ฎ จ ฑ ฒ ณ

ต ถ ท ธ น

ป ผ พ ภ ม

ย ร ล ว ส ห ฬ อ ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ พยัญชนะ ๖

คำว่า เตนาทิ เป็น ครุ ล้วน

คำว่า ฤ เป็น ลหุ

คำว่า ฌ เป็น ลหุ

คำว่า อฤ และ มี เป็น ครุ ๖

๒. มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ อากโหม ได้แก่ การลงพยัญชนะ ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ในเมื่อมีสระอยู่เบื้องหลัง เช่น ยถา - อิทํ เป็น ยถายิทํ เป็นต้น

ส่วน สยมโโค นั้น ได้แก่ การซ้อนพยัญชนะมี ๒ ลักษณะ คือ ซ้อนพยัญชนะที่รูปเหมือนกัน อย่างหนึ่ง อุทาหรณ์ เช่น อิศ - ปโมทติ เป็น อิศปโมทติ เป็นต้น ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่างหนึ่ง ตามหลักแห่งการสังโยค คือ บรรดาพยัญชนะวรรคทั้งปวง พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้า พยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๕ ซ้อนหน้าพยัญชนะทุกตัวในวรรคของตนได้ เว้นพยัญชนะ คือ ง ซ้อนพยัญชนะทั้ง ๔ ในวรรคของตนได้แต่ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ อุทาหรณ์ เช่น จตตาริ - จานานิ เป็น จตตาริฏจานานิ เป็นต้น ๖

อหฺมฺปนตํ เป็น อาเทศนิกคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัดเป็น อหฺ - ปน - เอตํ

ระหว่าง อหฺ - ปน ถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนิกคหิตอยู่ข้างหน้าให้แปลงนิกคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรคได้ คือแปลงนิกคหิตที่ อหฺ เป็น ม ต่อเป็น อหฺมฺปน

ระหว่าง อหฺมฺปน - เอตฺ ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะอื่นคั่นในระหว่าง ลบสระหน้า คือ อ ที่ อหฺมฺปน ต่อเป็น อหฺมฺปนตฺ ฯ

กโรมิจฺจาหฺ เป็นโลปสระสนธิ (หรือ ทีฆะสระสนธิ) และอาเทศพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น กโรมิ-อิติ-อาห

ระหว่าง กโรมิ - อิติ ถ้าสระทั้ง ๒ เป็นรัสสะ มีรูปเสมอกัน เมื่อลบแล้วต้องทิ้งสระที่ยังไม่ได้ลบ ต่อเป็น กโรมิติ

ระหว่าง กโรมิติ - อาห ถ้าสระอยู่หลัง แผลง ติ ที่ท่านทำเป็น ตฺย แล้วให้เป็น จฺจ ต่อเป็น กโรมิจฺจาหฺ ฯ

๓. ได้คำตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. ต่างกันอย่างไร คือ นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่ สิ่งของ เป็นนามนาม ส่วนนามที่แสดงลักษณะของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่วเป็นต้น เป็นคุณนาม ฯ

ข. นามนาม จัดเป็นลิงค์เดียว คือ จะเป็นบุลิงค์ อิตถิลิงค์ หรือนปุงสกลิงค์ ก็อย่างเดียวกันบ้าง เป็น ๒ ลิงค์ คือศัพท์อันเดียวมีรูปอย่างเดียวกันได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์เป็นอันเดียวเปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ส่วนคุณนามและสัพพนามเป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ฯ

ค. กิ ศัพท์ เป็นอนิยมวิเสสนสัพพนาม เป็นได้ ๓ ลิงค์ ฯ

ฌ.อุปสัค นั้น สำหรับใช้นำหน้านามและ กิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยวิเสสนะ อุทาหรณ์ เช่น อติ ยิง เกิน ล่วง อติสุนฺทโร ดียิ่ง, อธิ ยิง ใหญ่ ทับ อธิสกุภาโร ลักการะยิ่ง อธิเสติ นอนทับ เป็นต้น ฯ

ง. ภณ เป็นคำสำหรับคนสูงกว่า พูดกับคนผู้ดีที่อยู่ในบังคับของตน เช่น พระเจ้าแผ่นดิน รับสั่งแก่ข้าราชการ ฯ

๔. มี ๕ ตัว คือ อ อิ ส ห อํ นิยมลงได้ในที่เช่นนี้ คือ

อ อาคม นิยมลงหน้าธาตุที่ประกอบด้วยวิภัติหหมวด หียัตตนิ อชฺชัตตนิ และกาลาติปัตติ

อิ อาคม นิยมลงท้ายธาตุ ประกอบด้วยวิภัติหหมวด อชฺชัตตนิ ภาวิสสันติ และกาลาติปัตติ

ส อาคม นิยมลงท้ายธาตุที่ประกอบด้วยวิภัติหหมวด อชฺชัตตนิ ในหมวดธาตุทั้งปวง

ห อาคม นิยมลงท้าย จา ธาตุ โดยไม่นิยมหมวดวิภัติ

นิกคหิต อาคม นิยมลงกับธาตุหมวด รุฐ ธาตุ แล้วอาเทศเป็นพยัญชนะที่สุดวรรค ฯ

อทุกส ประกอบด้วย ทิสฺ ชาติในความเห็น อ ปัจจัย อา หิยัตตนิวิภตติ ลป อิ ที่ต้นชาติ
 ลง อ อากมหน้าชาติ ช้อน ท หน้าชาติ รัสสะ อา วิภตติ เป็น อ ๑

อุปพชฺเช ประกอบด้วย อุป บทหน้า ปทฺ ชาติในความถึง ย ปัจจัย อนฺติ วัตตมานาวิภตติ
 แปลง ย กับ ท ที่สุดชาติ เป็น ชฺช แปลง อนฺติ เป็น เร ๑

๕. ได้ตอบคำถามดังนี้ คือ

ก. ที่เป็นกัตตุรูป ท่านบัญญัติให้แปลว่า "เป็นเครื่อง- " ก็ได้ "เป็นเหตุ" ก็ได้ ตัวอย่าง
 เช่น กโรติ เตนาคติ กรณํ (วตฺถ) ๑

ที่เป็นกัมมรูป ท่านบัญญัติให้แปลว่า "เป็นเครื่องอันเขา- " ก็ได้ "เป็นเหตุอันเขา-" ก็ได้
 ตัวอย่าง เช่น ส่วนุณฺณียติ เอตายาติ ส่วนุณฺณา (วาจา) ๑

ข. ปาณชาติปาตี (บุคคล) ลง ณิ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสึละ
 ตั้งวิเคราะห์ว่า ปาณิ อติปาเตติ สึเลนาคติ ปาณชาติปาตี (บุคคล) ๑

หรือเป็นสมาสรูป ตัสสึละสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ปาณิ อติปาเตตุ สึลมสฺสาติ ปาณชาติปาตี
 (บุคคล) ๑

อุฏฺฐานํ (วิริย) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อุฏฺฐาติ เตนาคติ
 อุฏฺฐานํ (วิริย)

ค. นิทฺชนฺโต สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า ฐมฺ ชาติในความจำกัด ต ปัจจัย ชาติที่มี ม
 เป็นที่สุด แปลง ม ที่สุดชาติกับ ต เป็น นฺต ลง สิ ปรุมาวิภตติ เอกวจนะ แปลง สิ เป็น โอ

อุพฺภิชฺช สำเร็จรูปมาจาก อุ บทหน้า ภิทฺ ชาติในความแตก, ทำลาย ตูนาทิจปัจจัย
 ชาติที่มีอุปสรรคอยู่หน้า แปลง ตูนาทิจปัจจัย เป็น ย แปลง ย กับ ท ที่สุดชาติเป็น ชฺช ๑

๖. นามศัพท์มี อํ วิภตติเป็นต้น ในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยทบเบื้องปลาย ชื่อว่า ตปฺปริสฺสมาส

ต่างกันอย่างนี้ คือ ตปฺปริสฺสมาส มีบทหน้าเป็นประธาน ไม่นิยมลิงค์และวจนะ ส่วน
 อพยฺยภาวสมาส บทหน้าเป็นประธาน และเป็นอุปสรรคหรือนิบาตเท่านั้น บทสำเร็จเป็น นฺปฺงสฺกสิงค์
 เอกวจนะอย่างเดียว บางสมาสก็มีอาการคล้ายกัมมชารยะ เหมือนวิเคราะห์ว่า "เย เย วุฑฺฒา
 ยถาวุฑฺฒ ชนฺเจริญฺแล้วทั้งหลาย ไต ไต ชื่อเจริญฺแล้วอย่างไร" ถึงกระนั้น ก็เป็นที่สังเกตได้บ้าง
 ด้วยว่ากัมมชารยะ ไม่มีนิยมบทหลัง จะเป็นลิงค์ใดก็ได้ แต่สมาสนี้คงเป็น นฺปฺงสฺกสิงค์ เอกวจนะ
 อย่างเดียว เหมือนบทว่า "อนฺุตฺเถโร พระเถระน้อย" คงเป็นกัมมชารยะ แท้ ๑

อุปนีตวโย (ชโน) แปลว่า (ชน) มีวัยอันชราเนาเข้าไปแล้ว เป็นฉัฎฐีตุลยาธิกรณพหุพพิทิสมาส
ตั้งวิเคราะห์ว่า อุปนีโต วโย ยสุส โส อุปนีตวโย (ชโน) ๑

กรรณาเวคสมุสสาหิตมานโส (สตถา) แปลว่า (พระศาสดา) มีพระทัยอันกำลังแห่งพระกรรณา
ให้อาจหาญขึ้นพร้อมแล้ว เป็น ฉัฎฐีตุลยาธิกรณพหุพพิทิสมาส มีฉัฎฐีตปปริสสมาส และ
ตติยาตปปริสสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

- ฉ. ตป.   วิ. กรรณาย เวโค กรรณาเวโค
 จ. ตป.   วิ. กรรณาเวเคน สมุสสาหิตํ กรรณาเวคสมุสสาหิตํ (มานส์)
 ฉ. तुल.   วิ. กรรणावेकस्सुसाहितं मान्स् यस्सुส सो กรรणावेकस्सुसाहितमान्स्
 (สตถา) ๑

๗. มีวิธีใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ อี ปัจจัย ใน ตทสสัตถิตัตถิต ใช้ลงท้ายศัพท์ นามนาม
ทำศัพท์นามนามให้เป็นคุณนาม ส่วน อี ปัจจัย ใน ปุรณัตถิต ใช้ลงท้ายปกตีสังขยาตั้งแต่ เอกาทส
เป็นต้น ถึง อฏฐารส เฉพาะที่เป็นอิตถิลิงค์ ทำปกตีสังขยาให้เป็นปุรณสังขยา ๑

อาธิปัจจํ ลง ญย ปัจจัย ใน ภาวตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า อธิปติสุส ภาโว อาธิปัจจํ ๑

ปัสสุลิกโก (เถโร) ลง ฌิก ปัจจัย ใน ตรตยาหิตัตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปัสสุลํ ชาเรตติ
ปัสสุลิกโก (เถโร) ๑

หรือ ลง อิก ปัจจัย ใน ตทสสัตถิตัตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปัสสุลชารณํ อสุส อตถิตติ
ปัสสุลิกโก (เถโร) ๑

เวรีโน (ชนา) ลง อี ปัจจัย ใน ตทสสัตถิตัตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า เวร์ เตสํ อตถิตติ
เวรีโน (ชนา) ๑